

بررسی لحاظ شدن مولفه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه در بیانیه مأموریت دانشگاه‌های ایران: مطالعه براساس تحلیل محتوا

ناهید رادمنش^{۱*}، پری مشایخ^۲، نوشین رزمی^۳

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>هدف از مقاله حاضر، تحلیل محتوا مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی بیانیه مأموریت مؤسسات آموزش عالی دولتی و غیر دولتی ایران است. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر نوع تحلیل، محتوای کمی است. جامعه آماری تحقیق همه بیانیه‌های دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی، ایران است. ۱۲۵ دانشگاه که دارای بیانیه راهبردی بر روی وب سایت دانشگاه بودند مورد بررسی قرار گرفته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، همه دانشگاه‌های کشور که سند راهبردی و چشم‌انداز دارند، به مسئولیت‌پذیری اجتماعی و مولفه‌های آن توجه داشته‌اند. ضریب اهمیت مولفه‌های مسئولیت‌پذیری برای پیام نور ۰/۱۷، دانشگاه آزاد اسلامی ۰/۲۸، دانشگاه‌های علوم پزشکی برابر با ۰/۲۸ و برای دانشگاه سراسری به ترتیب ۰/۲۹ بود که با توجه به اینکه نتایج خیلی نزدیک به هم می‌باشند می‌توان گفت تقریباً توجه یکسانی به مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بیانیه دانشگاه‌ها وجود داشته است.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۲۴</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۱۰</p>
مسئولیت اجتماعی دانشگاه، بیانیه مأموریت دانشگاه، تحلیل محتوا	کلیدواژه‌ها

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرقدس

ایمیل: radmaneshnahid1354@gmail.com

* نویسنده مسئول: ناهید رادمنش

۱- استادیار، گروه مدیریت، واحد مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی، کازرون، ایران

۲- استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون، ایران

۳- مربی، گروه مدیریت، واحد مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی، کازرون، ایران

مقدمه

محققانی که بیانیه‌های مأموریت را مورد مطالعه قرار می‌دهند، به کارکردهای استراتژیک چند وجهی آن اشاره کرده‌اند. بیانیه مأموریت‌ها در واقع ابزاری اساسی برای تنظیم و اجرای برنامه ریزی استراتژیک هستند (دیوید^۱، ۲۰۰۵)، راهنمایی برای سازمان و اعضای آن در مورد فعالیت‌هایی که با الزامات و اهداف سازمانی مطابقت دارند، (تامپسون و به اندرسون^۲، ۲۰۰۳). در عین حال، بیانیه مأموریت‌ها ابزار مهمی برای اطلاع‌رسانی به افراد بیرون و درون سازمان، در مورد ویژگی‌ها و ارزش‌های سازمان و همچنین اطمینان به آنها که سازمان انتظارات آنها را می‌شناسد و توضیح می‌دهد که چگونه آنها را برآورده خواهد کرد (مورفیو و هارتلی^۳، ۲۰۰۶). از دهه ۱۹۸۰ بیانیه مأموریت دانشگاه به عنوان سنگ بنای برنامه ریزی استراتژیک برای حوزه آموزش عالی در نظر گرفته شد. بیانیه مأموریت دانشگاه، پلی برای برقراری ارتباط میان اهداف آموزشی و نیازهای دنیای خارج از آموزش است. در حقیقت بیانیه مأموریت دانشگاه قصد دارد که چشم انداز و فعالیت‌های مورد نیاز تحقق اهداف متنوع خود را به ذینفعان خود اعم از مدیران، دانشجویان، کارکنان و اساتید دانشگاه اعلام کند. مأموریت‌های دانشگاه از طریق عملیات اداری، برنامه‌ها و سیاست‌های دانشگاهی قابل تحقق می‌شود (فراری و کاومان^۴، ۲۰۰۴). بیانیه‌های مأموریت، عنصر کلیدی برنامه استراتژیک و عملکردی، دانشگاه‌های مدرن است، که تلاش قابل توجهی را برای ایجاد یک دانشگاه سرآمد انجام می‌دهند (پالمر و شورت^۵، ۲۰۰۸).

بر این اساس، محققان آموزش عالی به طور فزاینده‌ای بر بیانیه‌های مأموریت متمرکز شده‌اند. برای مثال، (کوسموتزکی و کروکن^۶، ۲۰۱۵) با شواهد کیفی استدلال می‌کنند که هدف بیانیه مأموریت دانشگاه ایجاد تعادل بین شباهت‌ها و تفاوت آنهاست. همچنین مورفیو و هارتلی^۷ (۲۰۰۶) با مطالعه کیفی، استدلال کردند که بیانیه‌های مأموریت دانشگاه‌های ایالات متحده از تنوع محدودی برخوردار است، در حالی که اورتل و سول^۸ (۲۰۱۷) از نظر آماری تأیید کردند که، میزان قدرت و شهرت دانشگاه در آلمان به میزان توجه آنها به مباحث خدمات محور در بیانیه مأموریت دانشگاه اثرگذار است.

بیانیه مأموریت، گزارش ملموسی است که سازمان چگونه خود را می‌بینند و همچنین می‌خواهند دیگران آنها را ببینند، بنابراین می‌تواند به عنوان یک تصویر نمادین از روایت هویت سازمانی در نظر گرفته شود. تحقیقات در مورد روایت هویت مختلف نشان می‌دهد که سازمان‌ها هویت خود را برای انطباق با انتظارات بیرونی و درونی سازمانی، به عنوان مثال، هنجارها و شیوه‌های پذیرفته شده، به منظور اجتناب از تحریم اجتماعی و کسب مشروعیت، تطبیق می‌دهند (گلین^۹، ۲۰۰۸).

بنابراین تدوین بیانیه مأموریت دانشگاه برای هدایت، حفظ و جذب دیگران در هنگام تغییر سازمانی امری ضروری و لازم است. موفقیت دانشگاه در هنگام تغییر، زمانی رخ می‌دهد که بنیان‌های مالی محکمی برای حمایت از اهداف مندرج در بیانیه مأموریت ایجاد شود و علاوه بر این، همه ذینفعان دانشگاه با دیدگاه و مأموریت تدوین شده توافق داشته باشند.

یکی از دلایل توجه به بیانیه مأموریت دانشگاهها، تحولات شگرف و سریع جامعه امروزی است. به طور کلی تغییرات و تحولات تکنولوژیکی در جهان، تاثیرگذاری متقابل دانشگاه و جامعه در قالب ارتباطات گسترده و متعدد دانشگاه با محیط و گستردگی اغلب برنامه‌ها و مدت زمان آنها در همه زمینه‌های اجتماعی است که توجه به مأموریت‌های جدید را برای دانشگاه امری ضروری و اجتناب ناپذیر می‌سازد. رویکرد مسئولیت اجتماعی دانشگاه عنوان می‌کند که لازم است که بیانیه مأموریت دانشگاه، مسئولیت اجتماعی را مورد توجه قرار دهد تا جزیی از دستورالعمل‌های سیاست‌های دانشگاه قرار گیرد و فراتر از مقامات،

¹ David

² Thompson & Bunderso

³ Morpheu & Hartley

⁴ Ferrari & Cowman

⁵ Palmer & Short

⁶ Kosmutzky & Krucken

⁷ Morpheus & Hartley

⁸ Ortel & Sol

⁹ Glynn

استادان و دانشجویانی نیز، مسئولیت اجتماعی را به عنوان یک چشم انداز مدنظر خود داشته باشند (سالان و لوپز کرسپو^{۱۰}، ۲۰۱۹). علاوه بر این، از جنبه عملکردی، لازم است جنبه‌های خاص از مسئولیت اجتماعی که ماهیت عملیاتی دارد در بیانیه مأموریت گنجانده شود تا اساتید و دانشجویان، در طول سال‌های آموزش، در صورت لزوم، به انجام فعالیت‌هایی سوق داده شوند که از یک سو، حل مشکلات اجتماعی و از سوی دیگر، فرهنگ مسئولیت اجتماعی در جامعه دانشگاهی و در نهایت در کل جامعه درونی گردد. (مارتی نوگوئرا و همکاران^{۱۱}، ۲۰۱۸)

مسئولیت اجتماعی در دنیای امروز به عنوان یک راهبرد ضروری برای نهادهای دولتی و خصوصی تعریف شده است تا آنان با اقدامات خود، شرایط مطلوب، باثبات و زندگی پایدار را برای توسعه کشور فراهم کنند. همچنین از دانشگاه به‌عنوان یک نهاد آموزشی و تربیتی انتظار می‌رود که مفهوم مسئولیت اجتماعی را با تعهد بیشتر و به جامع‌ترین شکل ممکن دنبال کند، چرا که تصمیم‌های دانشگاه، می‌تواند بر کل جامعه و حتی جهان تأثیر گذار باشد. تعاریف زیادی برای مفهوم سازی مسئولیت اجتماعی دانشگاه ارائه شده است. ریزر^{۱۲}، (۲۰۰۸) مفهوم مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها را به صورت "سیاستی بر مبنای کیفیت اخلاقی عملکرد جامعه دانشگاهی (دانشجویان، دانشکده‌ها و کارمندان اداری) از طریق مدیریت مسئولانه تأثیرات آموزشی، شناختی، سازمانی و مشارکت اجتماعی تولید شده توسط دانشگاه به صورتی تعاملی با جامعه برای ترویج پایدار توسعه انسانی." تعریف کرده است. به نقل از نوگوئرا^{۱۳} (۲۰۱۰) "مسئولیت اجتماعی دانشگاه، نشر و اجرای مجموعه اصول و ارزش‌ها از طریق مدیریت، آموزش و پژوهش است." از دیگر سو جرج و پنا^{۱۴} (۲۰۱۷) می‌گویند: "مسئولیت اجتماعی، توانایی دانشگاه برای رواج اصول و ارزش‌ها اجتماعی برای پاسخگویی به نیازهای جامعه دانشگاه و در چارچوب کشور به عنوان یک کل".

اهمیت مسئولیت اجتماعی در دانشگاه از این جهت است که این مؤسسه نقش خود را در تربیت دانشجویان به گونه‌ای بر عهده می‌گیرد که آنها بتوانند، راه حل مشکلات اجتماعی و تحقق آرمان‌های گروه‌های انسانی را، شناسایی و نسبت به آن آگاه شوند. به این معنا که مسئولیت اجتماعی لزوماً موضوعی در برنامه درسی دانشگاه‌ها نیست، بلکه در بیانیه‌های مأموریت دانشگاه‌ها و همچنین در چالش‌های پیش رو در تحصیلات تکمیلی - آزادی و عدالت تحصیلی و استقلال دانشگاه، در تأسیس سازمان‌های بین‌المللی در این حوزه و در ائتلاف مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها مد نظر قرار می‌گیرد. (که در سال ۲۰۰۸، در سانفرانسیسکو، ایالات متحده آمریکا راه اندازی شده است). به طوری که در برنامه ریزی و اقدام، فعالیت‌های مورد نیاز را که با خواسته‌های اجتماعی مطابقت دارد و به توسعه پایدار جامعه کمک می‌کند در بیانیه مأموریت دانشگاه‌ها دیده شده است. (مدینه و همکاران، ۲۰۱۸).

بعد اجتماعی دانشگاه‌ها و نقش مهم آنها در جامعه به عنوان آموزش دهنده رهبران و سیاست‌گذاران آینده را برجسته می‌کند. این نشان می‌دهد که نیاز به ادغام اصول مسئولیت اجتماعی در فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی و همچنین در فعالیت‌های مدیریت و مشارکت اجتماعی آنها وجود دارد (رالف و استابز^{۱۵}، ۲۰۱۴). به طوری که، اصول و ارزش‌های اخلاقی، اجتماعی و زیست‌محیطی در وظایف، آموزش، از طریق گنجانیدن مسائل اجتماعی، اخلاقی و زیست‌محیطی در برنامه‌های درسی برای پاسخگویی به خواسته‌های جامعه، برای تحقق توسعه پایدار و آموزش مدیریت مسئولانه، و همچنین در وظایف پژوهش، از طریق تولید و توزیع دانش به جامعه و وظایف مدیریتی، از طریق اجرای شیوه‌های حکمرانی خوب و مسئولیت‌پذیری اجتماعی و زیست‌محیطی و نقش بیشتر ذینفعان خارجی در اداره دانشگاه و در نهایت وظایف مشارکت اجتماعی، که از طریق ارتقای شهروندمحوری و ارزش‌های مدنی و کمک به محیط اجتماعی-اقتصادی، در فعالیت‌های مرتبط با مسئولیت اجتماعی گام بردارد (خورخه و پنیئا^{۱۶}، ۲۰۱۷).

¹⁰ Gairin & Lopez-Crespo

¹¹ Marti-Noguera et al

¹² Riser

¹³ Noguera

¹⁴ Jorge & Pena

¹⁵ Ralph & Stubbs

¹⁶ Jorge & Peña

ردپایی مسئولیت اجتماعی دانشگاه را در تئوری‌های که در جدول (۲) عنوان شده است قابل ردیابی است.

جدول (۲) - تئوری‌های مرتبط با مسئولیت اجتماعی دانشگاه

تئوری مسئولیت پذیری دانشگاه	اصول	راهنمایی مسئولیت اجتماعی دانشگاه
تئوری نمایندگی	تعارض بین مدیریت و دانشگاه	پاسخگویی
تئوری ذینفعان	رضایت از انتظارات شهروندان	مدل مدیریت مسئولیت اجتماعی
تئوری مشروعیت	قرارداد اجتماعی بین دانشگاه و جامعه	بهبود تصویر و شهرت اجتماعی
تئوری نهادی	فشار از بدنه نهادی	سیاست‌های مسئولیت اجتماعی
تئوری منابع و ظرفیت‌ها	دستیابی به مزیت رقابتی	استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی

در حال حاضر، هر چه بیشتر مسئولیت اجتماعی در دانشگاه توسعه یابد، همانطور که قبلاً ذکر شد، تأثیر خود را بر کار، و عملکرد حرفه‌ای دانشگاهیان خواهد گذاشت. این ایده، که فارغ التحصیل دانشگاه، فراتر از اشتیاق برای سرمایه گذاری دولتی یا خصوصی، می‌توانند به گونه‌ای هدایت و متقاعد شوند که همان میزان که به شایستگی‌ها در آموزش و پژوهش در دنیای کسب و کار مورد توجه می‌شود، به مسئولیت‌های اجتماعی نیز در اهمیت داده شود. به طور وسیع توجه به مفهوم مسئولیت اجتماعی در بیانیه مأموریت و برنامه‌های استراتژیک دانشگاه به عنوان یک خط راهنما و عمل، به اشتغال پایدار، بهره‌وری و امنیت بازده در جامعه کمک کند. (آهومدا و همکاران^۱، ۲۰۱۸)

به همین ترتیب، هرناندز و همکاران^۲ (۲۰۱۷) استدلال می‌کنند که مسئولیت اجتماعی دانشگاه پیوند قوی با زمینه آن، یعنی بیانیه مأموریت آموزش حرفه‌ای، نوآوری و توسعه دانش دارد. همانطور که میوتو^۳ (۲۰۱۸) نیز استدلال می‌کند که از طریق گفتگو و مشارکت ذینفعان، مسئولیت اجتماعی دانشگاه، نوآوری و تحقق ابزارهای اساسی برای مشروعیت بخشیدن به دانشگاه‌ها خواهد بود. کنت و همکاران^۴ (۲۰۱۸)، یک عامل کاستی در بیانیه مسئولیت اجتماعی دانشگاه، نادیده گرفتن مشارکت دانشجویان در تهیه، تدوین و نحوه فعالیت آنها در مسئولیت اجتماعی دانشگاه است.

مطالعات در این زمینه عمدتاً در دانشگاه‌های ایالت متحده انجام شده است. هدف مشترک آنها درک محتوی بیانیه مأموریت دانشگاه و تأثیر آن بر هویت و رفتار دانشگاهیان و ظرفیت پاسخگویی آنها به محیط اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بوده است. تمرکز بر روی مأموریت دانشگاهها تعداد فزاینده‌ای از مطالعات را می‌توان یافت که در جدول (۲) خلاصه وار توضیح داده شده است.

¹ Ahumada et al

² Hernandez et al

³ Meowth

⁴ Kent et al

جدول (۲) - پشینه تحقیق بیانیه مأموریت دانشگاه

نام پژوهنده	روش مورد تحقیق	جامعه آماری	نتایج
پژوهش جهرمی، ۱۳۹۵	تحلیل محتوای بیانیه مأموریت دانشگاه‌های برتر ایران و جهان	تجزیه و تحلیل محتوا (تعداد: ده دانشگاه برتر ایران و جهان)	در نگارش بیانیه مأموریت دانشگاه‌های برتر ایران و جهان به مواردی همچون در نظر گرفتن نقش دولت، رضایت دانشجویان، هدف کنترلی و انگیزه بخشی توجه شده است
مورفو و هارتلی ^۱ ، ۲۰۰۶	برای درک آنچه مؤسسات در واقع در بیانیه مأموریت خود می‌گویند و با بررسی رابطه بین عناصر ابلاغی آن و نوع نهادی	تجزیه و تحلیل محتوا (تعداد= ۳۰۰ دانشگاه خصوصی /دولتی)	کنترل نهادی (عمومی در مقابل خصوصی) اجزای بیانیه مأموریت را پیش بینی می‌کند. چند عنصر بیشتر از بقیه ظاهر می‌شوند (مثلاً تعهد به تنوع برتری با عناصر مربوط به خدمات است)
اتکینسون ^۲ ، ۲۰۰۸	به رسمیت شناختن الگوهای رفتاری به دست آمده و بحث در مورد اینکه آیا این الگوهای فرهنگی - شناختی ایستا در ترویج ایدئولوژی آموزش عالی یا کار در برابر گفتمان‌هایی که باعث تغییر سازمانی و تکامل می‌شوند، خدمت می‌کنند.	تجزیه و تحلیل شبکه از الگوهای واژگانی	بیانیه مأموریت دانشگاه، به عنوان شاخص فرهنگی شناختی یا نشانگرهای عقیدتی، همبستگی گروهی، عقاید مشترک و توافق انسانی فعالیت می‌کنند
فیرمین و گیلسون ^۳ ، ۲۰۱۰	برای شناسایی اهداف کلی و چگونگی بیان اظهارات مأموریت، زمینه برای ایجاد فعالیت‌های نهادی را فراهم می‌آورد.	تجزیه و تحلیل محتوا (۱۰۷) موسسه عضو ائتلاف دانشکده‌های مسیحی و دانشگاه‌ها)	مؤلفه‌های مهم بیانیه مسئولیت شامل تحصیلات، اعتراف مسیحیان، خدمات، جامعه، زندگی و دانشگاهیان بود. آنجا توجه کمتری به ماهیت متمایز مسیحیت (به عنوان مثال مسیح، ایمان، خدا، کتاب مقدس) وجود داشت.
کوینزبرگ ^۴ ، ۲۰۱۱	برای تجزیه و تحلیل آنچه که دانشگاه‌های اسکاتلند در مورد بیانیه مأموریت خود در محیط چالش برانگیز آموزش عالی دارند را فاش می‌کنند	تجزیه و تحلیل متنی (تعداد: ۲۰)	بیانیه مأموریت به جای تمایز و عدم تمرکز بر برخی از مناطق کلیدی، تصور کلی از یکنواختی را ارائه می‌دهد.. به عنوان مثال، تجربه دانشجویی

¹ Morpho & Hartley

² Atkinson

³ Firmin & Gilson

⁴ Queensberg

<p>بیانیه مأموریت دانشگاه‌ها باید در یک بحث آزاد با مشارکت اعضای دانشگاه توسعه یابد. برطرف‌دارترین تعهدات بیانیه مأموریت برابری و فرصت‌های برابر برای زنان و مردان، بین‌المللی بودن، انسجام تحقیق و آموزش، تضمین کیفیت و میان‌رشته‌ای بود.</p>	<p>تجزیه و تحلیل محتوا (۳۰ نفر)</p>	<p>تعیین چگونگی تعریف دانشگاه‌ها به منظور تمایز از سایر مؤسسات آموزش عالی.</p>	<p>هلدنچنکو^۱، ۲۰۱۳</p>
<p>بیانیه مأموریت دانشگاه‌ها بسیار نقاط مشترک کم دارند و منعکس‌کننده اصول و اهداف آموزش برای همه آنها نیست.</p>	<p>شناسایی ساختار کلمه و فراوانی کلمات (۷ نفر)</p>	<p>برای تجزیه و تحلیل مؤلفه بیانیه مأموریت (نمونه دانشگاه‌های جامائیکا)</p>	<p>آلیس و میلر^۲، ۲۰۱۴</p>
<p>بیانیه مأموریت به دانشگاه‌ها اجازه می‌دهد تا خود را در جایگاه‌های خاص و گروه‌های رقابتی قرار دهند، که در آن شباهت‌های گروهی نسبت به اختلاف سایر گروه‌ها برجسته می‌شود.</p>	<p>تجزیه و تحلیل گفتمان ترکیبی، تجزیه و تحلیل متوالی و تجزیه و تحلیل محتوا (۱۱۰ نفر = ۱۱۰ دانشگاه و دانشگاه علمی کاربردی)</p>	<p>تجزیه و تحلیل آنچه که در بیانیه‌های مأموریت معرفی می‌کند و آنچه دانشگاه‌ها در بیانیه‌های مأموریت خود بیان می‌کنند.</p>	<p>کوسماتسکی و کروکن^۳، ۲۰۱۵</p>
<p>بیانیه مأموریت و چشم‌انداز به دلیل نیاز به اطمینان از مشروعیت آنها و خواسته‌های یک بازار عظیم در حال رشد مشخص شده‌اند. زمینه‌های اقتصادی، سیاسی، تاریخی و فرهنگی بیانیه مأموریت و چشم‌انداز را شکل می‌دهد.</p>	<p>تجزیه و تحلیل گفتمان به کمک Corpus (تعداد: ۱۷۱ دانشگاه دولتی و خصوصی)</p>	<p>برای تعیین چگونگی تفاوت در محتوا مأموریتها و چشم‌اندازها دانشگاه‌های دولتی و خصوصی، و در صورت وجود هرگونه اختلاف، منعکس‌کننده اهداف مؤثر نهادینه است.</p>	<p>اف و اوزر^۴، ۲۰۱۵</p>
<p>در ایزومورفیسم اکتشاف شده بیانیه مأموریت می‌تواند ردیابی کند و ادعا هم آموزش و هم پژوهش را تبیین کرد.</p>	<p>تجزیه و تحلیل محتوا (تعداد: ۴۶ نفر)</p>	<p>برای تجزیه و تحلیل چگونگی تفسیر و پاسخگویی دانشگاه‌ها به تغییرات در محیط نهادی، ادعای هویت سازمانی خود از طریق بیانیه مأموریت پس از انقلاب</p>	<p>هلدنچنکو^۵، ۲۰۱۶</p>

¹ Hladchenko

² Ellis & Miller

³ Kosmatsky & the croc

⁴ Efe & Ozer

⁴ Hladchenko

تعداد کمی از دانشگاه‌ها در بیانیه‌های مأموریت خود دارای جنبه‌های پایداری کاملی دارند.	تجزیه و تحلیل محتوا (تعداد: ۳۰ نفر)	برای بررسی بیانیه مأموریت از ۳۰ دانشگاه برجسته برزیل، ارزیابی اظهارات مبتنی بر یک مدل پایدار که شامل یک سیستم مدیریت محیط زیست، مشارکت عمومی و مسئولیت اجتماعی و آموزش و تحقیقات پایدار است.	دیوس و همکاران ^۱ ، ۲۰۱۶
دانشگاه‌ها ادعاهایی را انتخاب می‌کنند که قابل قبول برای مؤلفه‌های خارجی باشد و با ارزش اعضای داخلی سازگار باشد، آن‌ها ادعاهایی مشابه دانشگاه‌هایی را که به یک فرم سازمانی یکسان متصل هستند، اتخاذ می‌کنند در حالی که از دانشگاه‌های نزدیک‌تر به لحاظ جغرافیایی متفاوت هستند تا بتوانند همپوشانی رقابتی را کاهش دهند.	تجزیه و تحلیل محتوا و مدل‌های رگرسیون (تعداد: ۱۲۳ نفر)	به بررسی عوامل مؤثر بر محتوای بیانیه مأموریت دانشگاه‌ها	سیبر و همکاران ^۲ ، ۲۰۱۷

با توجه به تئوریهای ذکر شده در جدول (۱) اهمیت پژوهش حاضر از این جهت است که وجود مفهوم مسئولیت اجتماعی دانشگاه در بیانیه مأموریت، موجب بهبود تعهد مدنی و شهروند فعال شدن دانشجویان و کارکنان دانشگاه برای ارائه خدمات اجتماعی به جامعه محلی خود و یا ترویج تعهدات زیست محیطی برای توسعه پایدار را تشویق می‌کند. انتقال حوزه مسئولیت اجتماعی از شرکت‌ها به سمت دانشگاه‌ها یک پروژه ابتکاری بوده است. با این حال، در عصر جهانی سازی و هر آنچه که با خود به همراه دارد، باعث شده است که سازمان‌ها مختلف، شریک توسعه، هر کشور باشند. دانشگاه از این واقعیت مصون نیست و بنابراین، می‌تواند و باید به ارتقا سطح دانش جوامع کمک کند که این امر در نهایت منجر به استانداردهای بالاتر کیفیت زندگی و منافع مشترک در ملل شود. به تعبیر مسئولیت اجتماعی، ضروری است دانشگاه‌ها فراتر از حد ساده دانشگاه و یا تنها پیش بینی‌کننده وقایع اجتماعی باشد. آن‌ها باید، خالق فرهنگ سازمانی باشند که دانشگاه را به سمت ارزشهای مانند اخلاق، صداقت، احترام و مسئولیت اجتماعی سوق دهد. دانشگاه با تدوین استراتژی نهادی، تفکر انتقادی و همبستگی بین رشته‌ای، به توسعه پایدار و رفاه جمعی یک کشور کمک شایانی خواهد داشت.

با توجه به اینکه دانشگاه به شکل گیری افراد زیادی ارتباط مستقیمی دارد، با این وجود با توجه به اینکه پیشرفت‌های جدیدی در طراحی، مدیریت و سیستم‌های اطلاعاتی دانشگاه‌ها صورت گرفته است اما نسبت به مسئولیت اجتماعی کند حرکت می‌کند. به رغم اهمیت و ضرورت مسئولیت اجتماعی دانشگاه، متأسفانه در دانشگاه‌های ایران، به پیاده سازی رویکرد مسئولیت اجتماعی توجه چندانی نشده و در بیانیه مأموریت دانشگاه‌ها، در این رابطه تلاش خاصی صورت نگرفته است. بنابراین توجه به مسئولیت اجتماعی دانشگاه در بیانیه مأموریت که سند چشم انداز دانشگاه است، و اهداف، فرایندها و مأموریت‌های یک دانشگاه را منعکس می‌نماید ضروری است. این در حالی است که از دانشگاه به عنوان ارائه دهنده بالاترین

¹ Davis et al

² Seeber

سطح آموزش در جامعه (آموزش عالی)، انتظار می‌رود که بیش از هر نهاد دیگری، در تحولات اقتصادی و اجتماعی جامعه تأثیر گذارد و در ارتقای بخشهای مختلف آن بکوشد؛ لذا، دانشگاه‌ها نیاز دارند که بیانیه مأموریت تدوین کنند که در رابطه با پیاده‌سازی و مدیریت استراتژیک مسئولیت اجتماعی خود توجه بیشتری داشته باشد. با توجه به این امر، پژوهش حاضر در صدد پاسخ گویی به دو سؤال زیر است:

- (۱) میزان توجه به مسئولیت اجتماعی در بیانیه مأموریت دانشگاه تا چه حد است؟
  - (۲) کدام یک از دانشگاه‌ها به مسئولیت اجتماعی در بیانیه مأموریت اهمیت بیشتری داده است؟
- با توجه به سؤالات مطرح شده، پژوهش حاضر، سه هدف را دنبال می‌کند: (۱) تحلیل محتوا مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی بیانیه مأموریت مؤسسات آموزش عالی دولتی و خصوصی ایران. (۲) مطالعه تطبیقی مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی بیانیه مأموریت مؤسسات آموزش عالی دولتی و خصوصی و (۳) تقویت مطالعات پیشین.

روش پژوهش

پژوهش حاضر کاربردی و از نوع تحلیل محتوا است. تحلیل محتوا از نوع کمی است که برای بررسی میزان اهمیت هر یک از مولفه‌ها از مدل آنتروپی شانون استفاده شده است. در فرایند تحلیل محتوا، واحد، زمینه، صفحه و واحد ثبت مضمون بود. کدگذاری پژوهش به شیوه قیاسی بود و مؤلفه‌های الگوی مسئولیت پذیری اجتماعی حبیبی و همکاران، (۱۳۹۵) مبنای مقوله بخشی به واحدهای ثبت قرار گرفتند، به طوری که بعد از بازتعریف و اطمینان از برداشت درست هر مؤلفه از مسئولیت پذیری اجتماعی، فرایند کدگذاری انجام شد. بدین صورت که پس از جستجو و بیانیه‌ها و سندهای راهبردی دانشگاه‌های دولتی و خصوصی استخراج به دقت و جمله به جمله مطالعه شد. سپس بر اساس اینکه در متن مورد نظر به کدام مؤلفه مسئولیت پذیری اجتماعی اشاره شده بود، جلو آن مؤلفه علامت زده می‌شد. سپس علامت‌های زده شده برای بخش‌های مختلف بیانیه مأموریت باهم جمع می‌شد و نمره کلی بیانیه‌های دانشگاه‌ها را در توجه به مؤلفه‌های مسئولیت پذیری اجتماعی نشان می‌داد. جامعه آماری و نمونه پژوهش: جامعه آماری تحقیق همه بیانیه‌های دانشگاه‌های دولتی و خصوصی بود. تعداد دانشگاهها مطابق با سایت وزرات بهداشت و درمان و خبرگزاری ایسنا، دانشگاه‌های علوم پزشکی در کشور ۶۲، آزاد ۵۳۰، پیام نور ۴۶۶ و سراسری ۱۴۱، است. از بین این دانشگاه‌ها ذکر شده، ۱۲۵ دانشگاه که دارای بیانیه راهبردی بر روی وب سایت دانشگاه بودند مورد بررسی قرار گرفتند و همه صفحات این بیانیه‌ها از نظر مؤلفه‌های مسئولیت پذیری اجتماعی تحلیل شدند. در این تحقیق از نمونه گیری استفاده نشد و همه مضامین و تصاویر موجود در بیانیه‌های دانشگاه‌ها به صورت تمام شماری مطالعه شدند. پایایی محتوای تحقیق از فرمول اسکات استفاده شد که عدد ۰/۷۶٪ اعلام شد که نشان می‌دهد که پایایی مناسبی برای ادامه کار است.

جدول (۳) - فراوانی و درصد دانشگاه دارای بیانیه مأموریت

دانشگاه	فراوانی	درصد
پیام نور	۶	٪۴/۸
آزاد	۲۲	٪۱۷/۶
علوم پزشکی	۴۵	٪۳۶
سراسری	۵۲	٪۴۱/۶
جمع	۱۲۵	٪۱۰۰

یافته‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل بیانیه‌های مأموریت بر مبنای مسئولیت اجتماعی حبیبی و همکاران (۱۳۹۵) که شامل پنج بعد اساسی، مسئولیت عمومی، اقتصادی، قانونی، اخلاقی و فناوری را شامل می‌شود. به منظور استخراج کدها، واژه‌های با بار معنایی مشابه استفاده شده‌اند؛ به عنوان مثال، برای بعد «مسئولیت عمومی» واژه‌های «مسئولیت مدنی»، «مسئولیت سیاسی»، «مسئولیت مشترک»، «متعهد بودن»، «موظف بودن» به عنوان واژه‌های معادل و زیرمجموعه بعد «مسئولیت عمومی» قرار گرفته است. آنتروپی شانون در تحلیل محتوا به ارزیابی اهمیت مقوله‌های شناسایی شده براساس تعداد دفعات تکرار و فراوانی مشاهده شده، اشاره دارد. با توجه به این امر برای تحلیل داده‌ها از روش‌ها آنتروپی شانون استفاده شد. بدین صورت که مؤلفه‌های مسئولیت پذیری اجتماعی در بیانیه‌های دانشگاه‌های پیام نور، آزاد، علوم پزشکی و سراسری و به صورت فراوانی در جدول شماره ۴ مشخص گردید.

جدول شماره (۴) - فراوانی مؤلفه‌های مسئولیت پذیری اجتماعی در بیانیه‌های دانشگاه‌های کشور

بعد	مؤلفه	دانشگاه پیام نور	دانشگاه آزاد اسلامی	دانشگاه علوم پزشکی	دانشگاه سراسری
مسئولیت عمومی	التزام اجتماعی	۱۰	۴۲	۸۰	۹۵
	کاهش تعارضات اجتماعی	۲۰	۸۴	۱۴۳	۱۹۰
	نقش محلی، ملی، بین المللی	۱۰	۲۴	۴۰	۷۷
	محیط زیست	۰	۱۵	۹	۵۷
	عدالت اجتماعی	۷	۱۵	۸۲	۱۲۶
مسئولیت اقتصادی	توجه به منافع اقتصادی جامعه	۰	۲۰	۱۶	۹۷
	مسئولیت مالی	۳	۸	۱۱	۸۸
	توجه به توسعه اقتصادی جامعه	۱	۱۷	۱۱	۹۸
مسئولیت قانون گرای	التزام به قانون	۰	۲۸	۴۴	۶۲
	فراگیر کردن	۰	۱۲	۵۴	۱۴۰
مسئولیت اخلاق گرای	اخلاق حرفه‌ای	۰	۳	۴۵	۱۰۲
	احترام به ارزشها و هنجارها	۱۵	۵۳	۸۱	۱۳۳
	پاسخگویی	۸	۳۰	۸۳	۱۱۰
مسئولیت فناوری	گسترش نوآوری	۱	۲۱	۳۰	۱۶۴
	دانش اقتصادی	۱	۲۱	۲۲	۱۳۳
	جمع کل	۷۶	۳۹۳	۷۵۱	۱۶۷۲

با توجه به یافته‌های جدول فوق می‌توان به سؤال اول تحقیق "میزان توجه به مسئولیت اجتماعی در بیانیه مأموریت دانشگاه تا چه حد است" گفت که از مجموع واحدهای بررسی شده در دانشگاه‌ها در دانشگاه پیام نور در ۷۶ مورد دانشگاه آزاد اسلامی در ۳۹۳ مورد دانشگاه‌های علوم پزشکی در ۷۵۱ واحد ضبط شده و دانشگاه سراسری در ۱۶۷۲ واحد به مؤلفه‌های مسئولیت پذیری اجتماعی پرداخته‌اند.

دانشگاه پیام نور، بیشترین توجه در بعد مسئولیت عمومی را به کاهش تعارضات اجتماعی (۲۰ بار تکرار) و کمترین توجه را به مؤلفه محیط زیست (صفر بار تکرار) داشته است. در مسئولیت اقتصادی بیشترین توجه را به بعد مسئولیت مالی (۳ بار تکرار) و به بقیه مؤلفه‌ها مسئولیت اقتصادی ذکری به میان نیامده است. دانشگاه پیام نور به بعد مسئولیت قانون گرایي در بیان مأموریت خود هیچ توجه ای نشان نداده است. در بعد مسئولیت اخلاق گرایي، بیشترین توجه به مؤلفه احترام به ارزشها (با ۱۵ بار تکرار) و به اخلاق حرفه‌ای کمترین (صفر بار تکرار) اشاره می‌کند. در بعد مسئولیت فناوری بیشترین توجه به گسترش نوآوری (۸ بار تکرار) را نشان می‌دهد. به طور جمع بندی دانشگاه پیام نور بیشترین توجه را به بعد مسئولیت عمومی (۴۷ بار تکرار) و کمترین توجه را به بعد مسئولیت قانونی (صفر تکرار) داشته است.

دانشگاه آزاد اسلامی، بیشترین توجه در بعد مسئولیت عمومی را به کاهش تعارضات اجتماعی (بار تکرار) و کمترین توجه را به مؤلفه محیط زیست و عدالت اجتماعی (۱۵ بار تکرار) داشته است. در مسئولیت اقتصادی بیشترین توجه را به مؤلفه توجه به منافع اقتصادی جامعه (۲۰ بار تکرار) و کمترین مؤلفه، به مسئولیت مالی (۵۳ بار تکرار) داشته است. در بعد مسئولیت قانون گرایي بیشترین توجه به بعد مؤلفه التزام به قانون (۲۸ بار تکرار) دارد. در بعد مسئولیت اخلاق گرایي، بیشترین توجه به مؤلفه احترام به ارزشها (با ۱۵ بار تکرار) و کمترین به مؤلفه اخلاق حرفه‌ای کمترین (صفر بار تکرار) دارد. در بعد مسئولیت فناوری توجه به گسترش نوآوری (۸ بار تکرار) و دانش اقتصادی (۸ بار تکرار) توجه یکسان شده است. به طور خلاصه، دانشگاه آزاد اسلامی بیشترین توجه را به بعد مسئولیت عمومی (۱۸۰ بار تکرار) و کمترین توجه را به بعد مسئولیت اقتصادی (۴۰ بار تکرار) داشته است.

دانشگاه آزاد اسلامی، بیشترین توجه در بعد مسئولیت عمومی را به کاهش تعارضات اجتماعی (۸۴ بار تکرار) و کمترین توجه را به مؤلفه محیط زیست و عدالت اجتماعی (۱۵ بار تکرار) داشته است. در مسئولیت اقتصادی بیشترین توجه را به مؤلفه توجه به منافع اقتصادی جامعه (۲۰ بار تکرار) و کمترین مؤلفه، به مسئولیت مالی (۵۳ بار تکرار) داشته است. در بعد مسئولیت قانون گرایي بیشترین توجه به بعد مؤلفه التزام به قانون (۲۸ بار تکرار) دارد. در بعد مسئولیت اخلاق گرایي، بیشترین توجه به مؤلفه احترام به ارزشها (با ۱۵ بار تکرار) و کمترین به مؤلفه اخلاق حرفه‌ای کمترین (صفر بار تکرار) دارد. در بعد مسئولیت فناوری توجه به گسترش نوآوری (۸ بار تکرار) و دانش اقتصادی (۸ بار تکرار) توجه یکسان شده است. به طور خلاصه، دانشگاه آزاد اسلامی بیشترین توجه را به بعد مسئولیت عمومی (۱۸۰ بار تکرار) و کمترین توجه را به بعد مسئولیت اقتصادی (۴۰ بار تکرار) داشته است.

دانشگاه علوم پزشکی، بیشترین توجه در بعد مسئولیت عمومی را به کاهش تعارضات اجتماعی (۱۴۳ بار تکرار) و کمترین توجه را به مؤلفه محیط زیست (۹ بار تکرار) داشته است. در مسئولیت اقتصادی بیشترین توجه را به مؤلفه توجه به منافع اقتصادی جامعه (۱۶ بار تکرار) و به مسئولیت مالی و توجه به توسعه اقتصادی جامعه (۱۱ بار تکرار) توجه یکسان داشته است. در بعد مسئولیت قانون گرایي بیشترین توجه به بعد مؤلفه التزام به قانون (۲۸ بار تکرار) دارد. در بعد مسئولیت اخلاق گرایي، بیشترین توجه به مؤلفه احترام به ارزشها (۸۱ بار تکرار) و کمترین به مؤلفه اخلاق حرفه‌ای با کمترین (۴۵ بار تکرار) دارد. در بعد مسئولیت فناوری توجه به گسترش نوآوری (۳۰ بار تکرار) و کترین به مؤلفه دانش اقتصادی (۲۲ بار تکرار) توجه داشته است. به طور خلاصه، دانشگاه علوم پزشکی بیشترین توجه را به بعد مسئولیت عمومی (۳۵۴ بار تکرار) و کمترین توجه را به بعد مسئولیت اقتصادی (۳۸ بار تکرار) داشته است.

دانشگاه سراسری، بیشترین توجه در بعد مسئولیت عمومی را به کاهش تعارضات اجتماعی (۱۹۰ بار تکرار) و کمترین توجه را به مؤلفه محیط زیست (۵۷ بار تکرار) داشته است. در مسئولیت اقتصادی بیشترین توجه را به مؤلفه توجه به توسعه اقتصادی

جامعه (۹۸ بار تکرار) و به مسئولیت مالی (۸۸ بار تکرار) توجه داشته است. در بعد قانون گرایبی بیشترین توجه به بعد فراگیر کردن قانون (۱۴۰ بار تکرار) دارد. در بعد مسئولیت اخلاق گرایبی، بیشترین توجه به مؤلفه احترام به ارزشها (۱۳۳ بار تکرار) و کمترین به مؤلفه اخلاق حرفه‌ای با کمترین (۱۰۲ بار تکرار) دارد. در بعد مسئولیت فناوری توجه به گسترش نوآوری (۱۶۴ بار تکرار) و کمترین به مؤلفه دانش اقتصادی (۱۳۲ بار تکرار) توجه داشته است. به طور خلاصه، دانشگاه سراسری بیشترین توجه را به بعد مسئولیت عمومی (۵۴۵ بار تکرار) و کمترین توجه را به بعد مسئولیت قانون گرایبی (۲۰۲ بار تکرار) داشته است. به منظور مقایسه بهتر دانشگاه‌ها در پرداختن به مولفه‌ها و یکسان کردن ماتریس داده‌ها ماتریس به هنجار آنها رسم و بررسی شد. بدین صورت که فراوانی هر مقوله بر مجموع فراوانی‌های آن تقسیم شد.

$$p_{ij} = \frac{F_{ij}}{\sum F_{ij}}$$

F فراوانی هر مقوله

$\sum F_{ij}$ مجموعه فراوانی‌های مربوط به هر مقوله

با توجه به یافته‌های جدول (۵) می‌توان به سؤال دوم تحقیق " کدام یک از دانشگاه‌ها به مسئولیت اجتماعی در بیانیه مأموریت اهمیت بیشتری داده است؟" اینگونه جواب داد که، دانشگاه پیام نور بیشترین اهمیت را به بعد مسئولیت عمومی (۶۱ درصد) و کمترین اهمیت را به بعد مسئولیت قانونی (صفر درصد)، دانشگاه آزاد اسلامی بیشترین اهمیت را به بعد مسئولیت عمومی (۴۶ درصد) و کمترین را به بعد مسئولیت قانونی با (صفر درصد)، دانشگاه پزشکی بیشترین اهمیت را به بعد مسئولیت عمومی (۴۷ درصد) و کمترین را به بعد مسئولیت اقتصادی (۴ درصد) و در نهایت دانشگاه سراسری بیشترین اهمیت را به بعد مسئولیت عمومی (۳۲ درصد) و کمترین را به بعد فناوری (۱ درصد) داشته‌اند. به طور خلاصه می‌توان نتیجه گرفت که میزان توجه دانشگاه‌ها به مولفه‌های مسئولیت پذیری اجتماعی متفاوت است. بطوریکه بیشترین توجه به بعد مسئولیت عمومی بوده است و کمترین میزان بار عاملی مربوط به توجه به مسئولیت اقتصادی جامعه و مسئولیت قانون مداری بوده است. از میان چهار طبقه دانشگاه‌ها، دانشگاه پزشکی و دانشگاه سراسری به همه ابعاد و مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی در بیانیه مأموریت پرداخته است در حالی که دانشگاه پیام نور تنها به برخی از مؤلفه‌ها و ابعاد اهمیت نشان داده است

جدول شماره (۵) - مقادیر به هنجار شده داده‌ها

دانشگاه	دانشگاه علوم پزشکی	دانشگاه آزاد اسلامی	دانشگاه پیام نور	مؤلفه	بعد
۰/۰۶	۰/۱۱	۰/۱۱	۰/۱۳	التزام اجتماعی	مسئولیت عمومی
۰/۱۱	۰/۱۹	۰/۲۱	۰/۲۶	کاهش تعارضات اجتماعی	
۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۶	۰/۱۳	نقش محلی، ملی، بین المللی	
۰/۰۳	۰/۰۱	۰/۰۴	۰/۰۰	محیط زیست	
۰/۰۷	۰/۱۱	۰/۰۴	۰/۰۹	عدالت اجتماعی	
۰/۳۲	۰/۴۷	۰/۴۶	۰/۶۱	جمع	
۰/۰۶	۰/۰۲	۰/۰۵	۰/۰۰	توجه به منافع اقتصادی جامعه	مسئولیت اقتصادی
۰/۰۵	۰/۰۱	۰/۰۲	۰/۰۳	مسئولیت مالی	

۰/۰۶	۰/۰۱	۰/۰۴	۰/۰۱	توجه به توسعه اقتصادی جامعه	
۰/۱۷	۰/۰۴	۰/۱۱	۰/۰۴	جمع	
۰/۰۴	۰/۰۶	۰/۰۷	۰/۰۰	التزام به قانون	مسئولیت قانون گرایی
۰/۰۸	۰/۰۷	۰/۰۳	۰/۰۰	فراگیر کردن	
۰/۱۲	۰/۱۳	۰/۱	۰	جمع	
۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۰	۰/۰۰	اخلاق حرفه‌ای	مسئولیت اخلاق گرایی
۰/۰۸	۰/۱	۰/۱۳	۰/۲	احترام به ارزشها و هنجارها	
۰/۰۶	۰/۱۱	۰/۰۸	۰/۱	پاسخگویی	
۰/۱۴	۰/۲۱	۰/۲۱	۰/۳	جمع	
۰/۰۱	۰/۰۴	۰/۰۵	۰/۰۱۳	گسترش نوآوری	مسئولیت فناوری
۰/۰۸	۰/۱۰	۰/۰۵	۰/۰۱۳	دانش اقتصادی	
۰/۰۹	۰/۱۴	۰/۱	۰/۰۲۶	جمع	

سپس بر اساس تحلیل محتوای آنتروپی شانون فراوانی‌های به دست آمده به هنجار شده (جدول شماره ۲) و مقدار بار اطلاعاتی (EJ) و ضریب اهمیت (WJ) هر یک از فراوانی‌های مربوط به هر مقوله تعیین شد. بدین صورت که بار اطلاعاتی هر مقوله محاسبه شد.

$$E_j = -K \sum |P_{ij} \ln P_{ij}|$$

در این رابطه k برابر است با $K = \frac{1}{\ln(m)}$

با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله‌ها ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها محاسبه شد. برای محاسبه ضریب اهمیت نیز از فرمول $W_j = \frac{E_j}{\sum E_j}$ استفاده شد مقوله‌ای که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد از درجه اهمیت بیشتری نیز برخوردار است.

جدول (۶) - بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هر مقوله

سراسری	علوم پزشکی	آزاد	پیام نور	
۱/۹	۱/۶۵	۱/۸	۱/۰۹	EJ بار اطلاعاتی
۰/۲۹	۰/۲۶	۰/۲۸	۰/۱۷	WJ ضریب اهمیت

بنابراین با توجه به جدول (۶) می‌توان گفت که همه دانشگاه‌های کشور که سند راهبردی و چشم انداز دارند به مسئولیت پذیری اجتماعی و مؤلفه‌های آن توجه داشته‌اند. ضریب اهمیت مولفه‌های مسئولیت پذیری اجتماعی برای دانشگاه، پیام نور ۰/۱۷، دانشگاه آزاد اسلامی ۰/۲۸، دانشگاه‌های علوم پزشکی برابر با ۰/۲۸ و برای دانشگاه سراسری به ترتیب ۰/۲۹ بود که با توجه به اینکه نتایج خیلی نزدیک به هم می‌باشند می‌توان گفت تقریباً توجه یکسانی به مؤلفه‌های مسئولیت پذیری اجتماعی در بیانیه دانشگاه‌ها وجود داشته است. البته لازم به ذکر است که دانشگاه پیام نور کمترین اهمیت را به این ابعاد و مؤلفه‌ها مسئولیت پذیری اجتماعی در بیانیه مأموریت داده است و دانشگاه سراسری و آزاد بیشترین اهمیت را به این مؤلفه‌ها داده‌اند.

نتیجه گیری

این پژوهش با هدف شناسایی و بررسی میزان اهمیت ابعاد و مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه در بیانیه مأموریت دانشگاه‌های ایران انجام گرفت. از آنجا که نسل جدید دانشگاه‌ها، توجه به صنعت و جامعه و مسئولانه عمل کردن در قبال جامعه موضوعی است که با گسترش روز افزون اثرگذار جامعه دانشگاهی بر محورهای علاوه بر آموزش و پژوهش، مانند اهداف اجتماعی، عمومی، اقتصادی، اخلاق‌گرایی، قانون‌گرایی، فناوری و محیط زیست، در سال‌های اخیر شدت گرفته است. لذا در این مسیر بررسی بیانیه مأموریت دانشگاه که چشم انداز مسئولیت اجتماعی دانشگاه را معرفی می‌کند ضروری به نظر می‌رسد. اهمیت موضوع، مسئولیت اجتماعی در بیانیه مأموریت دانشگاه‌های ایران نقش و سهم پژوهش حاضر را در مدیریت عمومی آشکار می‌سازد.

دانشگاه در شکل‌گیری نسل آینده به طور مستقیم و غیر مستقیم نقش دارد. در دیدگاه مدرن، دانشگاه را به‌عنوان شریک توسعه کشور معرفی کرده است. در این دیدگاه، از دانشگاه‌ها انتظار می‌رود مأموریت‌های جدید طراحی و اجرا کند و انتظارات جامعه را برآورد کنند. با توجه به این امر برخی دانشگاه‌ها به مسئولیت اجتماعی خود به‌عنوان رویکردی برای توسعه پایدار روی آورده و آن را در بیانیه مأموریت خود شناسایی و گنجانده‌اند. بیان مأموریت دانشگاه، به‌عنوان شاخص فرهنگ شناختی، عقاید مشترک، همبستگی گروهی و توافقات انسانی است. بر این اساس دانشگاه‌ها با آموزش و همکاری داخلی و بین‌المللی رهبران و متخصصان ذیصلاح و شهروندان را تعلیم و تربیت کند که در آینده برای تحقق جامعه بهتر، نسبت به ایفای نقش اجتماعی خود، حساس‌تر و آماده‌تر است.

طبق آمار سایت رسمی خبرگزاری ایسنا، ۲۵۶۹ دانشگاه در ایران و تقریباً ۳۸۰۰۰۰ نفر دانشجو در دانشگاه کشور وجود دارد، اما تنها ۱۶۵ دانشگاه دارای بیانیه مأموریت در وب سایت دانشگاه بودند و ۱۲۵ دانشگاه به موضوع مسئولیت اجتماعی دانشگاه توجه نشان داده بودند. این آمار نشان می‌دهد که جامعه دانشگاهی نسبت به تدوین بیانیه مأموریت و بالاخص مسئولیت اجتماعی خود در جامعه سهل‌انگار است. نتایج پژوهش حاضر با مطالعه (الیس و میلر^۱، ۲۰۱۴ و دیویس و همکاران^۲، ۲۰۱۷) همخوانی دارد.

نتایج پژوهش اظهار می‌کنند که دانشگاه‌های سراسری نسبت به دانشگاه خصوصی، در بیانیه‌های مأموریت خود به مسئولیت اجتماعی اهمیت بیشتری می‌دهند. (اوف و اوزر^۳، ۲۰۱۵) به این موضوع در مطالعه خود این امر را به علت قدمت و مشروعیت دانشگاه‌های دولتی تأیید می‌کند.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بیانیه مأموریت دانشگاه‌ها درباره مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی مانند محیط زیست، حقوق بشر، توجه به منافع اقتصادی جامعه، مسئولیت مالی، قانون‌گرایی، اخلاق حرفه‌ای و دانش کاربردی تقریباً بیگانه است، و از آنجا که دانشگاه پرورش دهنده نسل آینده است و بی‌توجهی او به مسئولیت اجتماعی، عدم توجه نسل آینده به مسئولیت اجتماعی است. در مطالعه پژوهش جهرمی (۱۳۹۶) و حبیبی و همکاران (۱۳۹۵) نیز این شاخص‌ها تأیید شده است. بیانیه مأموریت دانشگاه رویکرد دانشگاه را به موضوعات معین نشان می‌دهد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که رویکرد غالب، بیشتر دانشگاه‌ها چندان جای برای مسئولیت اجتماعی باز نکرده‌اند. در صورتی جامعه دانشگاهی به مسئولیت اجتماعی بها می‌دهند و جای برای این موضوع در تدوین مأموریت‌های خود قرار می‌دهد، که خود را در پیوند، حل بحران‌های جامعه شریک بدانند.

با توجه به درصد پایین توجه به مسئولیت اجتماعی که در پژوهش حاضر دیده شد، محققین چنین استنباط می‌کنند که بیانیه مأموریت دانشگاه‌ها درباره مسئولیت اجتماعی مبهم و پر تناقض است و این بدان معنا است که جامعه دانشگاهی نمی‌خواهد مأموریت دقیقی از عملکرد اجتماعی خود داشته باشد. در بیانیه مأموریت تعداد زیادی از دانشگاه‌های ایران هیچ برنامه صریح اجتماعی دیده نشده است، و هیچ شاخصی را برای ارتقا عملکرد مسئولیت اجتماعی خود روا نمی‌دارند، می‌توان

¹Ellis and Miller

² Davis et al

³ Oof and Ozer

استنباط کرد که جامعه دانشگاهی، در ساحت حقیقی و وجدان جمعی خود، اصالتاً هدف ارزشمندی برای مسئولیت اجتماعی خود ندارد. دانشگاه‌ها در تدوین بیانیه مأموریت، جدیت فلسفی در رویکرد پویا و اثربخش به مسئولیت اجتماعی ندارد و این از میزان نشاط جامعه برای رشد و تعالی می‌کاهد.

شاید بتوان علت کم توجهی در تدوین بیانیه مأموریت دانشگاه و بالاخص مسئولیت اجتماعی را در موارد زیر جستجو کرد:

- (۱) هیچ کس آنرا نمی‌خواند چرا که افراد را به تلاش بیشتر ملزم می‌کند پس به آن بی‌اعتنا می‌شوند.
- (۲) بیانیه مأموریت‌ها به صورت غیر عملی نوشته می‌شود و بیشتر تئوریک است و مناسب بحث‌ها و تحقیقات دانشگاهی است.
- (۳) احساس نیاز به آن وجود ندارد.
- (۴) اطلاعات سازمان را فاش می‌کند.
- (۵) دارای مهارت مورد نیاز برای توسعه عملیات سازمان نیستند.
- (۶) مأموریت‌های غیرممکن در آن گنجانده شده است.
- (۷) ابهام در مأموریت دارند.
- (۸) کارکنان از بیانیه‌های مأموریت رضایت ندارند.
- (۹) مأموریت‌های اشتباه تدوین شده است.
- (۱۰) نارضایتی در روند توسعه بیانیه مأموریت وجود دارد.
- (۱۱) قدرت تاثیرگذاری بر رفتار افراد ندارد.
- (۱۲) از بیانیه مأموریت درست استفاده نمی‌شود.
- (۱۳) تنها عده محدودی در تدوین بیانیه مأموریت دانشگاه مشارکت می‌کنند.

مسئولیت اجتماعی دانشگاه در صورتی محقق می‌شود که در بیانیه مأموریت دانشگاه که سند راهبردی و چشم انداز دانشگاه است با دقت بیشتری درباره چگونگی تربیت افراد کارآمد اجتماعی، آرمان و بنیاد دانشگاه، رابطه استاد و دانشجو و رسالت به رسمیت شناختن دیگری را بپذیرند. همه رشته‌های دانشگاهی اهمیت و ربط دانش برای زندگی را به نحو وجودی در بیانیه مأموریت خود توضیح دهند. دانشگاه‌ها از مرز رشته‌ای فرا روند و با نگاه فرارشته‌ای به صورت پیچیده بیندیشد. دانشجویان و استادان چشم انداز امید بخش از آینده داشته باشند. دانشگاه دائماً در تصور و عملکرد مسئولیت اجتماعی خود باز اندیشی و انتقاد کند. مسئولیت اجتماعی دانشگاه در صورتی محقق می‌شود که دانشگاه در امتداد واقعیت‌های ملموس تاریخی و فرهنگی جامعه قرار گیرد و نسبت به مسئولیت اجتماعی خود واکنش نشان دهد.

اگر بیانیه مأموریت دانشگاه‌ها سطحی نوشته شده باشد یعنی جامعه سطحی می‌اندیشد و اگر بیانیه مأموریت دانشگاه‌ها سهل انگار تدوین شود یعنی جامعه سهل انگار است و سهل انگار خواهد ماند. اگر بیانیه مأموریت دانشگاه مبهم و پر تناقض باشد یعنی جامعه نمی‌خواهد مأموریت دقیقی از عملکرد خود داشته باشد. اگر در بیانیه مأموریت دانشگاه هیچ برنامه صریحی اجتماعی دیده نشود و هیچ شاخص را برای ارتقا عملکرد مسئولیت اجتماعی خود روا نمی‌دارد، می‌توان استنباط کرد که آن جامعه، در ساحت حقیقی و وجدان جمعی خود، اصالتاً هدف ارزشمندی ندارد و زنده است تا صرفاً زندگی کند. هر چه میزان جدیت فلسفی یک دانشگاه در رویکرد پویا و اثربخش به مسئولیت اجتماعی در بیانیه مأموریت بیشتر باشد، از میزان نشاطان جامعه برای رشد و تعالی حکایت می‌کند.

محدودیت‌های این تحقیق:

- در دسترس نبودن تمامی بیانیه مأموریت دانشگاه بر روی وب سایت دانشگاه
- مبهم و غامض بودن نوشتار بیانیه مأموریت دانشگاه

- عدم وجود برنامه‌های صریح و واضح درباره برنامه‌های اجتماعی دانشگاه

منابع و ماخذ

- به اردن، لورنس (۱۳۷۵)؛ تحلیل محتوا، ترجمه ملیحه آشتیانی و محمد یمنی دوزی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- پژوهش جهرمی، امین، (۱۳۹۶)، تحلیل محتوای بیانیه مأموریت دانشگاه‌های برتر ایران و جهان، مجله رهیافت، شماره ۶۶، ۱۳۹۶.
- جان والتون، مترجمان میرسپاسی، ناصر، غلام زاده، داریوش، پرورش راهبردی منابع انسانی، چاپ سوم، نشر میر، ۱۳۹۲.
- حبیبی، نوید؛ وظیفه دوست، حسین؛ جعفری، پریش (۱۳۹۵). مؤلفه‌های ارتقای مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، دوره ۲۲، شماره ۲، صص، ۱۴۵-۱۲۵.
- شفایی، طاهره (۱۳۹۵) شناسایی وضعیت موجود مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر مدل والایس (مورد: دانشگاه تهران) بر اساس دیدگاه اعضای هیئت علمی و ارائه راهکار جهت بهبود آن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه.
- Atkinson T. (2008). Textual mapping of imitation and Intertextuality in college and university mission statements: A new institutional perspective. *Semiotica* 172: 361-387.
<https://doi.org/10.1515/SEMI.2008.104>
- Bart C. and Hupfer M. (2004). Mission statements in Canadian hospitals. *Journal of Health Organization and Management* 18(2): 92-110
- Bart C. (2001a). Exploring the application of mission statements on the World Wide Web. *Internet Research* 11(4): 360-369
- Bart C. (2001b). Measuring the mission effect in human intellectual capital. *Journal of Intellectual Capital* 2(3): 1469-1930
- Bart C. and Tabone J. (1999). Mission statement content and hospital performance in the Canadian not-for-profit health care sector. *Health Care Management Review* 24(3): 18-29
- Bartkus B., Glassman M. and McAfee B. (2005). Mission statement quality and financial performance. *European Management Journal* 24(1): 86-94
- Berg, G. A., Csikszentmihalyi, M., and Nakamura, J. (2003). *Mission possible? Enabling good work in higher education*. Washington, DC: Heldref
- David, F. 2005. *Strategic Management Concepts*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Davies S. and Glaister K. (1997). Business school mission statements —the bland leading the bland? *Long Range Planning* 30(4): 594-604.
- Dess, G. G., and Davis, P. S. 1984. "Porter's (1980) generic strategies as determinants of strategic group membership and organizational performance," *Academy of Management Journal* 27: 467-488.
- Deus R. M. Battistelle R.A.G. and Silva G.H.R.D. (2016). Sustainability insights from the mission statements of leading Brazilian Universities. *International Journal of Educational Management* 30(3): 403-415
- Duygulu W., Ozeren E., Isildar P. and Apolloni A. (2016). The sustainable strategy for small and medium sized enterprises: the relationship between mission statements and performance. *Sustainability* 8(7): 698
- Efe I. and Ozer O. (2015). A corpus-based discourse analysis of the vision and mission statements of universities in Turkey. *Higher Education Research and Development* 34(6): 1110-1122
- Ellis J. and Miller P. (2014). Providing higher education in post-modern times: What do university mission statements tell us about what they believe and do? *Research in Comparative and International Education* 9(1): 83-91

- Fredrickson, J. W., and Mitchell, T. R. 1984. "Strategic decision processes: Comprehensiveness and performance in an industry with an unstable environment," *Academy of Management Journal* 27: 399-423
- Ferrari, J. R. & Cowman, S. E. (2004) Toward a reliable and valid measure of institutional mission and values perception: 'The DePaul Values' inventory, *Journal of Beliefs and Values*, 25, 43± 54
- Firmin M. W. and Gilson K. M. (2010). Mission statement analysis of CCCU member institutions. *Christian Higher Education* 9(1): 60-70
- Glynn, M. A. 2008. "Beyond Constraint: How Institutions Enable Identities." In *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism*, edited by R. Greenwood, C. Oliver, R. Suddaby and K. Sahlin-Andersson, 413-30. Thousand Oaks: Sage
- Hladchenko M. (2013). Mission statement —A component of the strategic management of university (on the example of German universities). *New Educational Review* 31(1): 229-240
- Hirota S., Kubo K. Miyajima H. Hong P. and Park Y. (2010). Corporate mission, corporate policies and business outcomes: Evidence from Japan. *Management Decision* 48(7): 1134-1153
- Ireland, R. D., and Hirc, M. A. 1992. "Mission statements: Importance, challenge and recommendations for development," *Business Horizons* 35: 34-43.
- Investigating the Inclusion of University Social Responsibility Components in the Mission Statement of the universities of Iran: A Study Based on Content Analysis
- Jorge, M.L., & Pena, F.J.A (2017). Analysing the literature on university social responsibility: A review of selected higher education journals. *Higher Education Quarterly*, John Wiley & Sons Ltd. 1 -28
- Kosmützky A. and Krücken G. (2015). Sameness and difference: Analyzing institutional and organizational specificities of universities through mission statements. *International Studies of Management and Organization* 45(2): 137-149.
- Kotler P. and Murphy P. (1981). Strategic planning for higher education. *The Journal of Higher Education* 52(5): 470-489
- Kuenssberg S. (2011). The discourse of self-presentation in Scottish university mission statements. *Quality in Higher Education* 17(3): 279-298
- Mansi M., Pandey R., and Ghauri E. (2017). CSR focus in the mission and vision statements of public sector enterprises: evidence from India. *Managerial Auditing Journal* 32(4-5): 356-377
- Martí-Noguera, J. J., Calderón, A. I., & Fernández-Gozenzi, A. (2018). La responsabilidad social universitaria en Iberoamérica: análisis de las legislaciones de Brasil, España y Perú. *Revista iberoamericana de educación superior*, 9(24), 107-124.
- Moldenhauer-Salazar, J.C. (2000). Visions and missions: A case study of organizational change and diversity in higher education. *Dissertation Abstracts International: Sciences and Engineering*, Vol. 61 (2-B). #1120
- Morphew C. C. and Hartley M. (2006). Mission statements: A thematic analysis of rhetoric across institutional type. *Journal of Higher Education* 77(3): 456-471.
- Noguera J.M. (2010). University social responsibility: Methodological development proposal. Article in the GUNi.
- Oertel, S., and M. Söll. 2017. "Universities Between Traditional Forces and Modern Demands: the Role of Imprinting on the Missions of German Universities." *Higher Education*, 73 (1): 1-18.
- Palmer, T. B., & Short, J. C. (2008). Mission statements in US colleges of business: An empirical examination of their content with linkages to configurations and performance. *Academy of Management Learning & Education*, 7(4), 454-470.
- Pearce, J., and Robinson, R. 1991. *Formulation, Implementation and Control of Competitive Strategy*. Boston, MA: Irwin.
- Ralph, M., & Stubbs, W. (2014). Integrating environmental sustainability into universities. *Higher Education*, 67, 71-90.
- Reiser, J. (2008). University Social Responsibility definition. Cited and retrived 14.10.2009 from [http:// www.usralliance.org/resources/Aurilla-PresentationSession6.pdf](http://www.usralliance.org/resources/Aurilla-PresentationSession6.pdf). Review, 16, 691-718

- Robinson, R. B., Jr., and Pearce, J. A. II, 1983. "The impact of formalized strategic planning on financial performance in small organizations," *Strategic Management Journal* 4: 197–207
- Sallan, J. G., & LÓPEZ-CRESPO, S. A. I. D. A. (2019). La gestión de la responsabilidad social en las universidades Iberoamericanas.
- Seeber M., Barberio V., Huisman J. and Mampaey J. (2017). Factors affecting the content of universities' mission statements: an analysis of the United Kingdom higher education system. *Article in Press*.
- Thompson, J. A., and J. S. Bunderson. 2003. "Violations of Principle: Ideological Currency in the Psychological Contract." *Academy of Management Review* 28 (4): 571–86
- Velazquez, L., Munguia, N., Platt, A., and Taddei, J. 2006. "Sustainable university: What can be the matter?" *Journal of Cleaner Production* 14: 810–819.
- Ferrari, J. R. & Cowman, S. E. (2004) Toward a reliable and valid measure of institutional mission and values perception: 'The DePaul Values' inventory, *Journal of Beliefs and Values*, 25, 43± 54
- Vasilescu, R. Barna, C. Epure, M. Baicu C. G. (2010) Developing university social responsibility: A model for the challenges of the new civil society *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 2(2):4177-4182 DOI: 10.1016/j.sbspro.2010.03.660
- Weiss J. and Piderit S. (1999). The value of mission statements in public agencies. *Journal of Public Administration Research and Theory* 9(2): 193-223

A new analysis of social responsibility components in the mission statement of IRAN's universities: with a content analysis approach and comparison of universities

Nahid Radmanesh¹, Pari Mashayekh², Nooshin razmi³

Article Info	Abstract
<p>Article type: Research Article</p>	<p>The purpose of this paper is to analyze the content of the components of social responsibility in the mission statement of public and private universities in Iran using the model of Habibi et al The statistical population of the study were the statements of public and private universities.125 universities, which have a mission statement on the website of the university were studied. The results showed that all universities of the country which had strategic plan and vision, have paid attention to their social responsibilities and the components. The coefficient of importance of the components of responsibility for Payame Noor was 0/17, for Azad University 0/28, for universities of medical sciences equalled to 0/28 and for public universities were 0/29, respectively. Given that the results were very close to each other, it can be said that almost the same attention has been paid to the components of social responsibility in the statement of universities. Of course, it should be noted that Payame Noor University has given the least importance to these components and the public and Azad universities have given the most importance to these components.</p> <p>Keywords: University Social Responsibility, University</p>
<p>Keywords</p>	<p>Corporate Social Responsibility, Business Model Innovation, Organizational Legitimacy, Iran Khodro Diesel</p>

Publisher: Islamic Azad University Qods Branch

Corresponding Author: Nahid Radmanesh

Email: radmaneshnahid1354@gmail.com

1.assistant professor, Department of Managemet, Government Managemant Branch, Islamic Azad university, kazerun, iran

2.assistant professor of the educational science gourp,Islamic Azad university of kazerun, iran

3.insructor, Department of Managemet, Government Managemant Branch, Islamic Azad university, kazerun, iran

---